

Міністерство освіти і науки України
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра документознавства і музейної справи

ЗАТВЕРДЖЕНО

Проректор з науково-педагогічної і
навчальної роботи та
рекрутації,
проф. Гаврилюк С. В.

Протокол № 2 від 15.10. 2018 р.

ПРОГРАМА

Вибіркової навчальної дисципліни

Історія матеріальної культури

підготовки бакалавра

**напряму підготовки 6.020103 «Музейна справа і охорона пам'яток історії та
культури»**

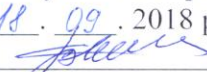
Луцьк 2018

Програма навчальної дисципліни «Історія матеріальної культури» підготовки бакалаврів галузі знань 0201 «Культура»; напрям підготовки 6.020103 «Музейна справа та охорона пам'яток історії та культури», за спеціалізацією «Прикладна музеологія та пам'яткоохоронна діяльність»

«17» вересня 2018 р. – 36 с.

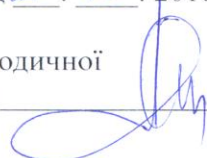
Розробник: Дмитренко Алла Адамівна, кандидат історичних наук, доцент кафедри документознавства і музейної справи

Рецензент: Кінд-Войтюк Наталія Василівна, кандидат історичних наук, доцент кафедри нової та новітньої історії України,

Програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри документознавства і музейної справи
протокол № 2 від 18 . 09 . 2018 р.
Завідувач кафедри (Бондаренко Г. В.)

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною комісією факультету історії, політології та національної безпеки

Протокол № 2 від 25 . 09 . 2018 р.

Голова науково-методичної комісії факультету: (Шваб А. Г.)

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
Протокол № від . . 2018 р.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика дисципліни
Денна форма навчання	Шифр і назва галузі знань: <i>0201 – Культура</i>	Вибіркова
	Спеціальність: <i>6.020103 «Музейна справа та охорона пам'яток історії та культури»</i>	
Кількість годин / кредитів <i>300/10</i>	Освітня програма: <i>Прикладна музеологія та пам'яткоохоронна діяльність</i>	Рік навчання: <i>четвертий</i>
		Семестр: <i>сьомий-восьмий</i>
		Лекції: <i>54 год.</i>
		Практичні (семінари): <i>48 год.</i>
ІНДЗ: <i>немає</i>	Освітній ступінь: <i>Бакалавр</i>	Самостійна робота: <i>180 год.</i>
		Консультації: <i>18 год.</i>
		Форма контролю: <i>Залік – сьомий семестр</i> <i>Екзамен – восьмий семестр</i>

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика дисципліни
Денна форма навчання	Шифр і назва галузі знань: <i>0201 – Культура</i>	Вибіркова
	Спеціальність: <i>6.020103 «Музейна справа та охорона пам'яток історії та культури»</i>	
Кількість годин / кредитів <i>300/10</i>	Освітня програма: <i>Прикладна музеологія та пам'яткоохоронна діяльність</i>	Рік навчання: <i>четвертий</i>
		Семестр: <i>сьомий-восьмий</i>
		Лекції: <i>54 год.</i>
		Практичні (семінари): <i>48 год.</i>
ІНДЗ: <i>немає</i>	Освітній ступінь: <i>Бакалавр</i>	Самостійна робота: <i>180 год.</i>
		Консультації: <i>18 год.</i>
		Форма контролю: <i>Залік – сьомий семестр</i> <i>Екзамен – восьмий семестр</i>

2. АНОТАЦІЯ КУРСУ

Дисципліна «Історія матеріальної культури» належить до переліку вибіркового навчальних дисциплін і спрямована на оволодіння студентами

знаннями про особливості формування та еволюцію матеріальної культури в різні історичні періоди.

Мета навчальної дисципліни: формування у студентів системи знань та цілісного уявлення про основні тенденції розвитку матеріальної культури в різні історичні епохи, а також теоретичних основ і навичок аналізу матеріально-об'єктивних явищ культури в сфері виробництва і споживання, а також пов'язаних з ними форм побутової культури народів. Використання отриманих знань для обліку, атрибуції та експертизи музейних предметів, проектування музейних експозицій та виставок.

Основними завданнями навчальної дисципліни є: вивчення основних підходів до визначення поняття «матеріальна культура»; складові матеріальної культури; основні тенденції її розвитку в різні історичні періоди; простеження закономірностей взаємодії матеріальної культури з розвитком суспільства; роль довкілля у формуванні матеріальної культури в різні історичні періоди та в різних народів; взаємозв'язок форм матеріальної культури, господарської діяльності – з одного боку, та природного середовища, етнічних традицій, форм соціальної організації, релігійних вірувань – з іншого; з'ясування основних тенденцій в розвитку господарства, знарядь праці та технологій, засобів пересування та транспортування вантажів, їжі та харчування, одягу; особливості матеріальної культури України; оволодіння термінологією для характеристики розвитку матеріальної культури загалом та її окремих елементів; опанування навичками візуального визначення часу побутування і призначення тих чи інших предметів.

Міждисциплінарні зв'язки навчальної дисципліни: навчальна дисципліна вивчається студентами четвертого курсу на основі знань, отриманих при вивченні археології, історії України, музеології та історії музейної справи у світі та в Україні; етнології та української етнології; історії первісного та стародавнього суспільства, історії середніх віків, нового та новітнього часу.

3. КОМПЕТЕНЦІЇ

При вивченні курсу «Історія матеріальної культури» у студентів формуються наступні компетентності: загальнокультурні, інформаційні, інтелектуальні,

комунікативні, соціальні, предметні.

До кінця навчання студенти будуть компетентними у таких питаннях:

- базові поняття в галузі історії матеріальної культури;
- різні підходи до визначення поняття «матеріальна культура»;
- місце матеріальної культури в системі культури загалом та її зв'язок із духовною культурою;
- структура матеріальної культури – основні її елементи;
- основні методи вивчення матеріальної культури та способи їх застосування в науковій та практичній музейній роботі;
- ознаки, властивості і соціально обумовлені функції матеріальної культури;
- основні етапи розвитку матеріальної культури;
- закономірності розвитку матеріальної культури;
- взаємозв'язок матеріальної культури та природного середовища;
- взаємозв'язок матеріальної культури та етнічних традицій;
- взаємодія матеріальної культури та соціальної організації;
- зв'язок матеріальної культури та релігійних вірувань;
- функціональне призначення реалій матеріального життя;
- визначення ціннісних характеристик об'єктів матеріальної культури;
- еволюція основних складових матеріальної культури України;
- формування, розвиток та основні форми господарської діяльності українців;
- типи і форми поселень в Україні та їх зміни у ХХ – поч. ХХІ ст.;
- еволюція житла в Україні від найдавніших форм до сучасності;
- регіональні особливості господарських та виробничих споруд українців;
- формування системи харчування українців та її трансформація у ХХ – початку ХХІ ст.;
- засоби пересування та транспортування вантажів в українців;
- особливості формування та розвитку матеріальної культури Волині на різних етапах історичного розвитку.

4. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Основні етапи розвитку матеріальної культури

Тема 1. Вступ до курсу

Загальне визначення культури. Поняття «культура» в різних аспектах людської діяльності. Широке і вузьке трактування матеріальної культури. Роль етнографії та археології у вивченні історії матеріальної культури. Зв'язок матеріальної і духовної культури. Зв'язок матеріальної культури з економічним базисом. Проблеми історії матеріальної культури і основні етапи її розвитку.

Поняття і терміни матеріальної культури. Система життєзабезпечення. Землеробство. Тваринництво (скотарство, оленярство, собаківництво). Бджільництво. Шовківництво. Рибальство. Полювання. Будівлі (житло і господарські будівлі, культові, громадські, виробничі споруди). Транспорт. Їжа і система харчування. Начиння і техніки його виготовлення. Одяг. Взуття. Прикраси.

Тема 2. Історія матеріальної культури як наукова дисципліна

Поняття «матеріальна культура». Періодизація історії матеріальної культури.

Основні типи джерел з історії матеріальної культури: предметні, образотворчі, письмові, фольклорні. Методологія вивчення матеріальної культури. Системний підхід. Структурно-функціональний підхід. Типологічний підхід і основні критерії виділення типів (формальний, функціональний). методи вивчення матеріальної культури. Порівняльно-історичний метод. Картографічний метод. Історична стратиграфія і хронологічна атрибуція.

Предметна творчість та її форми: архітектура, будівництво, ремесло, техніка, прикладне мистецтво. Основні способи обробки матеріалів та енергетичні ресурси як визначальні ланки в розвитку матеріальної культури. Етап ручної праці. Етап машинного виробництва.

Історіографія вивчення історії матеріальної культури і побуту.

Інтеграція історії матеріальної культури з іншими науками (археологія, етнографія, культурна антропологія та ін.).

Тема 3. Об'єкти матеріальної культури в музейній роботі

Зміст історії матеріальної культури і її роль в музейній роботі. Музеї історичного, археологічного та етнографічного профілю як центри зберігання предметів матеріальної культури. Принципи атрибуції музейного предмета на

основі відомостей з історії матеріальної культури. Принципи побудови музейних експозицій з використанням об'єктів матеріальної культури: семіотичний, типологічний, порівняльно-історичний та ін.

Тема 4. Матеріальна культура в соціокультурному просторі

Співвідношення матеріальної і духовної культури. Вплив фізико-географічних, етнокультурних, соціально-економічних і світоглядних чинників на динаміку матеріальної культури. Традиційна і елітарна матеріальна культура. Матеріальна культура як адаптивна система (на прикладі будівництва житла та ін.). Зміни в матеріальній культурі: передумови, причини, наслідки. Транснаціональні риси матеріальної культури.

Тема 5. Семіотика матеріальної культури

Поняття «семіотика» і «семантика». Повсякденність як єдність духовного і матеріального буття людей. Функціональна і семіотична природа речі. Символічна мова речей.

Традиції, прикмети і вірування в селянській архітектурі та житлово-побутовій культурі. Побут і предметне середовище. Будинок. Освоєння простору. Ритуал будівництва. Семіотика внутрішнього простору житла. Історичні типи житла.

Одяг. Одяг та структуризація часу. Міфологія одягу. Уявлення, пов'язані з зачіскою і головним убором. Семантика пояса. Взуття та обряди, пов'язані з нею. Символіка кольору. Повсякденний, святковий, похоронний одяг.

Начиння. Загальні уявлення про речі. Архетипи речей.

Класифікація начиння. Просторове положення начиння.

Посуд і тіло. Магічні властивості речей. Семіотичні опозиції категорій начиння. Сховища речей. Їжа і кулінарний код культури. Особливий статус їжі в культурі. Структура їжі. Заборони і приписи. Хліб і концепція частки. Ритуальна їжа.

Тема 6. Природне середовище і матеріальна культура

Роль природних умов в житті давньої людини. Адаптація людини до природного середовища і формування матеріальної культури.

Основні етапи взаємодії людини з природою. Матеріально-технологічні

революції (11) у розвитку людства та розширення арсеналу людини у її взаєминах з природою: виготовлення штучних знарядь праці, опанування штучного вогню, винайдення технологій виготовлення штучної їжі та ін.

Період біологічних стосунків людини з природою. Природне середовище як джерело задоволення матеріальних потреб людини (їжа, житло, одяг, транспорт). Природні засоби матеріального існування людини як основа привласнювального господарства.

Зародження відтворювального господарства та початок спрямованого антропогенного впливу на природу.

Машинно-індустріальне виробництво як засіб руйнування природи.

Сучасний етап взаємодії людини з природою. Кризовий період взаємин людини і природи. Екологічна криза та її прояви. Криза екологічних систем.

Тема 7. Історія матеріальної культури в епоху палеоліту

Кам'яний вік – початковий і найбільш тривалий етап розвитку людського суспільства. Хронологічні рамки і періодизація кам'яної доби.

Палеоліт. Нижній палеоліт. Олдувайська епоха. Галькові знаряддя. Ашельська епоха. Рубила. Нуклеуси. Епоха муст'є. Вторинна обробка каменю (ретуш). Муст'єрські стоянки і домобудівництво.

Верхній палеоліт. Призматичні нуклеуси, відщепи, ножеподібні пластини. Поселення. Господарство і побут людини пізнього палеоліту. Палеолітичне мистецтво. Пам'ятки мистецтва палеоліту в Західній Європі і на території України. Наскельний живопис. Мистецтво малих форм – кістяна пластика: антропоморфні та зооморфні статуетки, орнамент, прикладне гравірування. Мистецтво палеоліту - явище всесвітньо-історичного значення.

Мезоліт. Техніка обробки каменю. Мікроліти, їх різноманітність і призначення. Вкладишева техніка. Макроліти. Поширення лука і стріл. Вироби з кістки. Господарство людей мезоліту. Криза мисливського господарства у зв'язку з виснаженням мисливських ресурсів. Зародження відтворювального господарства.

Неоліт. Переорієнтація людини від споживання благ до їх відтворення. Два основних типи неолітичної економіки. Перехід до відтворювальних форм господарства. Неолітична революція. Нові прийоми обробки каменю (пиляння,

шліфування, свердління). Гончарство. Поява ткацтва.

Енеоліт. Основні риси енеоліту. Винахід колеса. Збереження та вдосконалення знарядь праці з каменю та кістки. Нерівномірність розвитку людського суспільства. Подальший розвиток і розширення території відтворювальної економіки. Найдавніші міста і цивілізації. Центри найдавніших цивілізацій: Месопотамія, Єгипет, Крит, Індія, Китай. Енеоліт Причорномор'я. Культура Трипілля-Кукутені. Планування трипільських поселень, глинобитні будинки. Господарство, знаряддя праці, розписна кераміка. Карбунський скарб. Суспільний устрій.

Основні етапи розвитку матеріальної культури Волині в епоху каменю. Нерівномірність розвитку матеріальної культури в лісостеповій і поліській частині Волині в епоху неоліту-енеоліту.

Тема 8. Розвиток матеріальної культури в епоху бронзи

Значення металу у розвитку людської культури і суспільства. Відкриття та освоєння способів отримання виробів з металу.

Бронзовий вік як археологічна епоха в історії людства. Значення освоєння бронзової металургії, основні центри бронзолivarної виробництва. Широке поширення відтворювального господарства, складання його багатогалузевого характеру. Посилення нерівномірності розвитку племен і народів в епоху бронзи. Своєрідність розвитку культур племен степів. Складність етнокультурного населення лісосмуги Східної Європи в епоху бронзи: виробляюче і привласнююче господарство.

Особливості розвитку матеріальної культури Волині в епоху бронзи.

Тема 9. Історія матеріальної культури в епоху раннього залізного віку

Ранній залізний вік як історичний період розвитку людської цивілізації. Освоєння заліза як нового матеріалу. Перші письмові згадки про залізо. Особливості його видобутку, обробки і поширення. Технологія сиродутного виготовлення заліза. Криця і ковальська техніка. Залізо, сталь, чавун. Природні ресурси заліза і зміна економічної географії у зв'язку з відкриттям і поширенням заліза. Нерівномірність розвитку племен і народів у період раннього залізного віку. Соціально-економічні та культурні зміни, викликані освоєнням заліза.

Вдосконалення знарядь праці.

Урарту. Античні міста Північного Причорномор'я.

Загальні риси культур степів Євразії: зброя, "звіриний стиль" в мистецтві, котли, тип господарства і спосіб життя. Скіфи. Економіка Скіфії. Розвиток кочового скотарства. Основні вироби: знаряддя праці, озброєння, кераміка.

Сармати. Знаряддя праці, зброя. Господарство, розвиток скотарства.

Городоцька культура. Поселення. Господарство. Знаряддя праці, зброя, глиняний посуд.

Тема 10. Матеріальна культура найдавніших цивілізацій Єгипту, Америки та Китаю

Виникнення перших цивілізацій в Єгипті, Америці і Китаї. Іригаційне землеробство. Розвиток тваринництва. Ремесло. Поширення металургії. Удосконалення знарядь праці. Поява металевих знарядь і металевого плуга. Винахід гончарного кола і розквіт керамічного виробництва. Винахід порцеляни. Глазур. Розвиток ткацтва. Горизонтальний і вертикальний ткацький верстат. Удосконалення обробки дерева, кістки і рогу. Розквіт ювелірної справи: філігрань, зернь, інкрустація, позолота, пайка, клепка.

Найдавніші поселення і їх планування. Міста як культові, адміністративні, торговельні та ремісничі центри. Громадські та житлові споруди. Розквіт будівельної справи. Будівельні пристосування і механізми. Житла сільських жителів і простих городян. Житла знаті. Інтер'єр жител, меблювання. Палаці. Культові споруди. Гробниці. Ступінчасті піраміди. Укріплення міста і оборонні споруди.

Начиння. Посуд. Водні і наземні засоби пересування. Типи найдавніших суден. Винахід колеса. Колесо зі спицями та з маточиною. Колісні візки. Бойові колісниці. Розвиток військової справи, озброєння і зброї. Одяг древніх єгиптян, стародавніх китайців і стародавніх американських індіанців. Костюм знаті і костюм простолюдинів.

Тема 11. Матеріальна культура античності

Виникнення цивілізацій Стародавньої Греції та Стародавнього Риму.

Основні заняття, сільськогосподарський реманент і ремесла. Типи поселень. Палаци знаті. Заміські вілли. Будинки простолюдинів. Громадські будівлі. Храми. Мости і водогони. Костюм давніх греків. Чоловічий костюм: хітон і гіматій. Жіночий костюм. Нижній і верхній одяг. Взуття та головні убори. Облачення жерців. Прикраси. Озброєння і одяг воїнів. Костюм давніх римлян. Чоловічий одяг. Нижній і верхній одяг. Основні типи тунік. Плащі. Жіночий костюм. Прикраси. Озброєння і військовий одяг давніх римлян. Побут греків і римлян. Домашнє начиння. Посуд. Кераміка. Інтер'єр житла, меблювання. Освітлювальні прилади. Північно-східна периферія античного світу.

Тема 12. Матеріальна культура Китаю та Індії

Розвиток китайської та індійської цивілізацій. Основні заняття і знаряддя праці. Ремесла. Розвиток металургії. Сільські та міські поселення. Розміри і планування китайських та індійських міст. Житлові, громадські, адміністративні та культові будівлі. Розвиток будівельної справи. Житла знаті і житла простолюдинів. Інтер'єр і меблювання осель. Одяг китайців та індійців. Чоловічий і жіночий костюми. Основні матеріали для виробництва тканин. Виробництво шовкової тканини. Костюм знаті і костюм простолюдинів. Розвиток керамічного виробництва. Посуд. Засоби пересування. Озброєння. Вплив релігії на матеріальну культуру китайців та індійців.

Тема 13. Матеріальна культура Візантії і Середньовічної Європи

Міста і сільські поселення Візантії. Будівельні матеріали. Типи міського та сільського житла. Інтер'єр і меблі. Міський характер ранньовізантійської цивілізації. Зміна зовнішнього вигляду поселень, зростання питомої ваги сіл. Утвердження християнства і його вплив на зміну вигляду міст. Культові споруди. Софійський собор в Константинополі. Ремесло. Інструменти ремісників. Розквіт декоративно-прикладного мистецтва. Предмети світського і церковного призначення. Художній метал. Прикраси. Перебірчасті емалі. Різьблена кістка. Дрібна пластика з каменю (стеатиту). Різьба по кольорових мінералах (гліптика). Різьба по дорогоцінному і напівкоштовному камінню. Поливна кераміка. Скло. Костюм візантійців. Тканини. Чоловічий одяг, взуття, головні убори. Одяг жінок. Зачіски та прикраси. Царський одяг і імператорські регалії. шати посадових

осіб. Облачення священнослужителів.

Витоки культури західноєвропейських народів. Спрощення виробів і знарядь праці після падіння античного світу. Спільні риси в мистецтві і матеріальній культурі та їх відображення в романському (X-XII ст.) і готичному (XIII-XV ст.) стилях. Сільське господарство і ремесло. Видобуток і обробка металів. Виробництво нових видів зброї. Спорядження лицаря. Склоробство. Вовняне виробництво. Бавовняні тканини. Шкіряна справа. Відокремлення шкіряного ремесла від шевського в кінці I тис. н. е. Пергамент, папір. Машина для друкарства. Середньовічні механізми. Перші машини. Годинники.

Поселення. Середньовічне місто. Планування і архітектурний простір міст. Громадські будівлі. Житла городян. Типи сільських поселень. Типи сільського житла. Будинки ремісників. Техніка житлового будівництва. Будівельні та оздоблювальні матеріали. Кам'яні замки. Побут, меблі та інші предмети домашнього вжитку. Меблювання замків і монастирів. Кухонний реквізит і начиння.

Розвиток костюму від раннього до пізнього середньовіччя. Матеріали для виготовлення одягу. Жіночий та чоловічий костюм раннього середньовіччя. Головні убори, взуття. Доповнення до костюму. Особливості костюму феодальної знаті. Удосконалення техніки шиття. Костюм королів і міської знаті. Селянський одяг. Одяг духовенства. Військові обладунки.

Матеріальна культура і образ життя в пізньому середньовіччі. Накопичення технічного досвіду. Освоєння нових видів виробництва. Посилення використання енергії води.

Тема 14. Матеріальна культура Європи епохи Відродження

Формування європейського господарсько-культурного універсуму. Основні тенденції суспільно-політичного розвитку європейських держав. Знаряддя праці, технології, зброя, побутове начиння, їжа, зовнішній вигляд людини. Розвиток європейського міста. Міські квартали. Ремісничі союзи і купецькі гільдії. Монастирі та храми. Адміністративні та громадські будівлі. Будинки знаті. Житла рядових городян. Житла простолюдинів. Заміське житло. Розвиток будівельної

справи. Архітектурні стилі. Сільські поселення. Основні типи сільських жител. Розвиток ремесла. Чоловічий і жіночий одяг. Костюм знаті, священнослужителів, простолюдинів. Прикраси. Зброя і військове спорядження. Засоби пересування. Впровадження наукових досягнень в ремесло і промисловість. Використання механізмів. Розширення використання енергії води і пару.

Тема 15. Матеріальна культура раннього Нового часу (XVI-XVII ст.)

Знаряддя праці, технології, зброя, житло, побутове начиння, їжа, зовнішній вигляд. Архітектурні напрямки маньєризму і бароко у Франції, Італії, Англії та Іспанії. Нові транспортні засоби та Великі географічні відкриття. Карти *mapa mundi* і портулани. Каравели і галеони. Садово-паркове мистецтво: англійський пейзажний парк і французький регулярний парк.

Тема 16. Матеріальна культура епохи Просвітництва та XIX ст.

Знаряддя праці, технології, зброя, житло і зовнішній вигляд людини (костюм). Розвиток транспорту: каретна справа. Винахід парового двигуна: пароплави і паровози. Винахід фотографії і фіксація реального світу. Стельові перетворення і зміни в силуеті костюма. Перші літальні апарати – монгольф'єри і дирижаблі. Стель рококо в архітектурі, інтер'єрі і меблях. Китайські мотиви в архітектурі рококо.

Тема 17. Матеріальна культура XX століття: 1900-1950-і рр.

Знаряддя праці, транспорт, зброя, засоби зв'язку, нові технології, житло, їжа та побутове начиння, мода. Військовий час. Перші військові танки і літаки. Розвиток нових технологій: радіо, кінематограф. Естетика епохи модерну. Стили ар-нуво і ар-деко. Тупикові напрямки розвитку технологій. Активізація виробництва побутових предметів. Основні напрямки в моді: *flapper-look*, *new look*. Розвиток автомобілебудування. Дирижаблі та літаки.

Тема 18. Матеріальна культура XX століття: 1960-2010-ті роки

Знаряддя праці, транспорт, техніка і технології, житло, побутове начиння і мода. Тенденції розвитку матеріальної культури. Мінімалізм у всіх сферах життєдіяльності: інтер'єр, мода, предмети побуту. Молодіжні рухи. Мода на нью ейдж, хіпі, Фаст-фуд. Енергетична криза, комп'ютерні технології, розвиток аудіо та відео носіїв. Принти і яскраві кольори. Бруталізм в радянській матеріальній

культури. Персональні комп'ютери та комп'ютерні гри, персональні відеокамери, walkman. Ретро, гранж, роликові ковзани. Інтернет, цифрові технології. Тотальна еkleктика в моді. Гаджети та концепції майбутніх гаджетів.

Змістовий модуль 2. Історія матеріальної культури України

Тема 19. Матеріальна культура слов'ян в кінці I тис. до н. е. – IX столітті н. е.

Витоки праслов'янської культури. Прабатьківщина слов'ян. Зміни в матеріальній культурі слов'ян з настанням залізного віку. Господарські заняття слов'ян. Прогрес в орному землеробстві і ремеслах. Піднесення залізообробного виробництва. Відокремлення металургії заліза від ковальства і перетворення ковальської справи в самостійну галузь ремесла. Вплив сусідніх народів.

Зміни в матеріальній культурі слов'ян на початку епохи раннього середньовіччя.

Східні слов'яни. Розселення та заняття. Розвиток ремісничої техніки. Ювелірне ремесло і вироби. Техніки обробки матеріалів. Виробничий і побутовий інвентар. Поселення і житла. Типи жител і господарських споруд. Пальові споруди. Садибний комплекс. Городища східних слов'ян. Язичницькі храми. Одяг слов'ян. Чоловічий і жіночий одяг. Комплекс прикрас. Їжа та супутнє начиння. Культурна взаємодія східних слов'ян з германськими, балтійськими та ін. народами

Тема 20. Матеріальна культура Київської Русі IX – першої третини XII ст.

Особливості розвитку давньоруської держави. Землеробство як основа економіки Київської Русі. Землеробські та інші сільськогосподарські знаряддя. Ремесло. Становлення міського ремесла. Спеціалізація ковальської справи. Ливарне виробництво. Обробка кольорових металів. Ювелірне ремесло. Склоробство. Емальерна справа. Галузі військового ремесла. Зброярна справа. Дружинна зброя IX – X ст. Озброєння XI – XII ст. Основні види деревообробного інструментарію. Розвиток гончарного виробництва.

Еволюція поселень. Виникнення і розвиток міст. Планування міських і

сільських поселень. Укріплений центр і посад. Домобудівництво. Напівземлянки. Становлення наземного житла. Зрубні споруди. Господарські будівлі. Господарські споруди. Внутрішнє планування та інтер'єр житла. Дерев'яне зодчество. Палаці, князівські замки. Житлові будинки феодалів. Кам'яне будівництво X – XI ст. в Києві та інших містах. Вироблення самостійних архітектурних прийомів в композиції і плануванні побудови суспільно-культових будівель. Інтер'єр культових будівель. Монастирі. Становлення фортифікаційної справи.

Засоби і шляхи сполучення. Волоки. Тура і човен.

Побут. Їжа і начиння. Дерев'яний, глиняний і металевий посуд. Одяг. Матеріали для виготовлення одягу. Характерні риси чоловічого і жіночого костюма. Компоненти одягу. Головні убори. Взуття. Народний одяг і костюм знаті. Прикраси.

Тема 21. Матеріальна культура українських земель у період роздробленості (середина XII – початок XIII ст.)

Матеріальна культура українських земель в початковий період політичної роздробленості. Її загальні риси та місцеві особливості. Формування регіональних політичних, економічних і культурних центрів. Зростання і зміцнення міст. Художнє оформлення храмів. Елементи декору. Скульптурне оздоблення соборів. Різьблення по каменю.

Житло. Інженерні споруди: мостові, системи дренажів і водоводів. Каскади. Особливості монументального будівництва. Будівельні матеріали. Типи культових будівель. Народні основи прикладного мистецтва.

Доля українських земель та їх матеріальної культури у період монголо-татарського нашестя. Ослаблення українських міст. Підрив ремесла. Втрата багатьох будівельних прийомів та ремісничих технік.

Піднесення української культури в другій половині XIV ст. Відродження традицій домонгольського ремесла. Знаряддя праці. Ремісничі інструменти. Основні способи обробки металу та продукція залізообробного ремесла. Деревообробка: інструментарій, види виробної деревини. Відокремлення ткацтва від прядіння. Операції текстильного виробництва. Приладдя для прядіння та ткацтва. Основні технологічні прийоми обробки шкіри. Обробка кістки,

номенклатура кістяних виробів. Скlorобство. Хімічні промисли і види їх продукції: смола, дьоготь, поташ та ін.

Художні ремесла. Особливості розвитку прикладного мистецтва. Художній метал. Ювелірна справа. Технологічні операції: кування, карбування, гравірування, чорніння, емаль, скань, волочіння, штампування, фігурне лиття. Ювелірні майстерні. Давньоруська вишивка. Гаптування.

Міста і сільські поселення. Зростання міст. Монументальне будівництво. Культова і цивільна архітектура. Захисна архітектура. Житло. Садиба з житловим будинком і господарськими будівлями – основна одиниця забудови. Садиби феодалів, селян і ремісників. Планування жител. Будинки феодальної знаті. кам'яні палати. Оздоблення інтер'єру.

Комплект одягу різних статевовікових і соціальних груп. Зміни в одязі знаті. Одяг та спорядження воїнів. Побут. Їжа і начиння. Домашній і громадський побут. Монастирський побут.

Тема 22. Матеріальна культура українських земель у XVI-XVII ст.

Розвиток традицій українського ремесла. Збільшення спеціалізації ремесел, посилення зв'язків з ринком. Види ремесел. Видобувні промисли. Обробні промисли. Мануфактури. Транспортні засоби. Ювелірна справа. Зброя. Архітектурні і пічні кахлі. Особливості розвитку художнього ремесла.

Поселення і житла. Сільські поселення. Системи розселення. Поселення міського типу. Міста – укріплені центри торгівлі і ремесла. Зміна вигляду міст. Житлові садиби городян. Зміни в сільському житлі. Удосконалення комплексу селянських будівель. Церковна, громадська і оборонна архітектура.

Одяг. Основні тканини і виготовлення одягу. Предмети чоловічого і жіночого костюму. Козацьке вбрання. Головні убори чоловіків. Жіночі зачіски головні убори.

Їжа. Ритуальна їжа. Побутове начиння. Внутрішнє оздоблення житла. Меблі.

Тема 23. Матеріальна культура українських земель XVIII – першої половини XIX ст.

Основні риси та тенденції розвитку української культури XVIII – першої половини XIX ст. Зміни в культурі сільськогосподарського і промислового

виробництва. Початок формування капіталістичного укладу. Дрібна промисловість. Промисли, їх види та центри. Поява нових ремесел. Мануфактури. Використання механізмів. Сухопутний і водний транспорт. Початок будівництва каналів.

Поселення. Селянські поселення, їх планувальні форми. Неземлеробські поселення. Міста. Цілеспрямовані дії з благоустрою населених пунктів. Церковне будівництво. Паркова архітектура. Житло. Селянський двір, конструкція житлових будівель. Зміни в типах організації внутрішнього простору житла. Комплекс будівель селянського двору.

Поява нових видів одягу. Одяг знаті. Європеїзація шляхетського вбрання. Одяг української шляхти Лівобережжя та Правобережжя. Збереження традиційних форм одягу в селянському середовищі.

Тема 24. Матеріальна культура України другої половини XIX - початку XX ст.

Нові явища в економічному і соціальному житті українських земель та їх прояви в розвитку матеріальної культури. Прогрес в техніці і технології різних галузей промисловості. Тенденція до створення масового, безперервного і автоматизованого виробництва. Розвиток транспорту і засобів зв'язку. Техніка і технологія сільського господарства. Тенденції та напрямки в розвитку архітектури. Регіональні та локальні типи традиційного житла. Сільські поселення і забудова садиби. Будівельні матеріали. Планування житлового будинку. Типи внутрішнього планування житлового приміщення. Типи міських будинків, їх планування. Інтер'єр житла. Меблі.

Світський костюм. Зміни в чоловічому і жіночому костюмі. Міський костюм. Костюм і прикраси епохи модерну. Регіональні комплекси традиційного одягу. Вплив європейської моди на народний костюм. Соціальна і регіональна специфіка побуту.

Тема 25. Матеріальна культура України у XX – початку XXI ст.

Зміни в економічному і соціальному житті України та їх прояви у розвитку матеріальної культури. Прогрес в техніці і технології різних галузей промисловості. Розвиток транспорту і засобів зв'язку. Техніка і технологія

сільського господарства.

Тенденції та напрямки в розвитку архітектури. Міська архітектура. Типи міських будинків, їх планування. Сільські поселення. Будівельні матеріали. Планування житлового будинку. Типи внутрішнього планування житлового приміщення. Предмети інтер'єру житла. Меблі, предмети оздоблення і освітлення житла. Світський костюм. Зміни в чоловічому і жіночому костюмі. Міський костюм. Нові риси побуту. Соціальна і регіональна специфіка побуту.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		Лек.	Прак т/Сем ін	Конс.	Сам. роб.
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 1. <u>Основні етапи розвитку матеріальної культури</u>					
Тема 1. Вступ до курсу	5,5	1		0,5	4
Тема 2. Історія матеріальної культури як наукова дисципліна	5,5	1		0,5	4
Тема 3. Об'єкти матеріальної культури в музейній роботі	5,5	1		0,5	4
Тема 4. Матеріальна культура в соціокультурному просторі	5,5	1		0,5	4
Тема 5. Семіотика матеріальної культури	5,5	1		0,5	4
Тема 6. Природне середовище і матеріальна культура	5,5	1		0,5	4
Тема 7. Історія матеріальної культури в епоху палеоліту	12	2	2	1	7
Тема 8. Розвиток матеріальної	10,5	2		0,5	8

культури в епоху бронзи					
Тема 9. Історія матеріальної культури в епоху раннього залізного віку	11,5	2	2	0,5	7
Тема 10. Матеріальна культура найдавніших цивілізацій Єгипту, Америки та Китаю	14	2	4	1	7
Тема 11. Матеріальна культура античності	13,5	2	4	0,5	7
Тема 12. Матеріальна культура Китаю та Індії	13,5	2	4	0,5	7
Тема 13. Матеріальна культура Візантії і Середньовічної Європи	14	2	4	1	7
Тема 14. Матеріальна культура Європи епохи Відродження	12	2	2	1	7
Тема 15. Матеріальна культура раннього Нового часу (XVI-XVII ст.)	11,5	2	2	0,5	7
Тема 16. Матеріальна культура епохи Просвітництва та XIX ст.	11,5	2	2	0,5	7
Тема 17. Матеріальна культура XX століття: 1900-1950-і рр.	12,5	2	2	0,5	8
Тема 18. Матеріальна культура XX століття: 1960-2010-ті роки	12,5	2	2	0,5	8
<i>Разом за змістовим модулем 1</i>	181	30	30	11	110
Змістовий модуль 2. <u>Історія матеріальної культури України</u>					
Тема 19. Матеріальна культура слов'ян в кінці I тис. до н. е. – IX столітті н. е.	15	2	2	1	10
Тема 20. Матеріальна культура Київської Русі IX – першої третини	21	6	4	1	10

ХІІ ст.					
Тема 21. Матеріальна культура українських земель у період роздробленості (середина ХІІ – початок ХІІІ ст.)	19	4	4	1	10
Тема 22. Матеріальна культура українських земель у ХVІ-ХVІІ ст.	16	3	2	1	10
Тема 23. Матеріальна культура українських земель ХVІІІ – першої половини ХІХ ст.	16	3	2	1	10
Тема 24. Матеріальна культура України другої половини ХІХ - початку ХХ ст.	16	3	2	1	10
Тема 25. Матеріальна культура України у ХХ – початку ХХІ ст.	16	3	2	1	10
<i>Разом за змістовим модулем 2</i>	119	24	18	7	70
Усього годин	300	54	48	18	180

5. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ / ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Тема	К-сть годин
1	Тема 1. Матеріальна культура населення Трипільської культури. 1. Господарські заняття, техніка і технології. 2. Особливості житла. 3. Одяг і особливості харчування.	2
2	Тема 2. Матеріальна культура скіфів і сарматів. 1. Господарство і знаряддя праці. 2. Кочовий побут. 3. Одяг та харчування.	

	4. Зброя та спорядження.	2
3	<p>Тема 3. Матеріальна культура Давнього Єгипту.</p> <p>1. Землеробство, тваринництво, ремесла.</p> <p>2. Поселення та житла.</p> <p>3. Одяг.</p> <p>4. Їжа, транспорт.</p>	2
4	<p>Тема 4. Матеріальна культура Стародавнього Китаю.</p> <p>1. Землеробство, тваринництво.</p> <p>2. Розвиток ремесла. Нові технології.</p> <p>3. Поселення та житла.</p> <p>4. Одяг. Їжа, транспорт.</p>	2
5	<p>Тема 5. Матеріальна культура Стародавньої Греції та Риму.</p> <p>1. Основні заняття, сільськогосподарський реманент.</p> <p>2. Розвиток ремесла, технології і пристосування.</p> <p>3. Типологія поселень.</p> <p>4. Житла.</p> <p>5. Мости і водогони.</p> <p>6. Харчування.</p> <p>7. Транспорт.</p> <p>8. Військова справа та озброєння.</p>	4
6	<p>Тема 6. Матеріальна культура середньовічного Китаю.</p> <p>1. Нові технології та винаходи.</p> <p>2. Декоративно-вжиткове мистецтво.</p> <p>3. Житлове будівництво.</p> <p>4. Храмове будівництво.</p> <p>5. Особливості харчування.</p> <p>6. Тканини. Одяг знаті і простолюдинів.</p> <p>7. Транспорт.</p> <p>8. Озброєння.</p>	4
7	Тема 7. Матеріальна культура Візантії і Середньовічної	

	<p>Європи.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сільське господарство. 2. Ремесло. 3. Середньовічні механізми та перші машини. 4. Виробництво нових видів зброї. 5. Середньовічне європейське місто. 6. Сільське житло. 7. Система харчування. 8. Транспортні засоби. 	4
8	<p>Тема 8. Матеріальна культура Європи епохи Відродження.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Господарство, знаряддя праці та технології. 2. Їжа і начиння. 3. Європейське місто. 4. Сільські поселення та житло. 5. Засоби пересування. 	2
9	<p>Тема 9. Матеріальна культура Європи XVI-XVII ст.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Знаряддя праці, технології. 2. Житло, побутове начиння. 3. Їжа. 4. Нові транспортні засоби. 5. Зброя. 	2
10	<p>Тема 10. Матеріальна культура XIX століття.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Знаряддя праці, технології. 2. Винаходи. 3. Розвиток транспорту. 	2
11	<p>Тема 11. Матеріальна культура XX століття.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Розвиток нових технологій: радіо, кінематограф та ін. 2. Виробництво нових побутових предметів. 3. Основні напрямки моди. 4. Зброя та військова техніка. 	4

	<p>5. Розвиток комп'ютерних технологій.</p> <p>6. Інтернет, цифрові технології.</p>	
12	<p>Тема 12. Господарство східних слов'ян в кінці I тис. до н. е. – IX столітті н. е.</p> <p>1. Землеробство, тваринництво, знаряддя праці.</p> <p>2. Розвиток ремісничої техніки.</p> <p>3. Ювелірне ремесло і вироби.</p>	2
12	<p>Тема 12. Господарство та знаряддя праці Київської Русі IX – першої третини XII ст.</p> <p>1. Землеробські та інші сільськогосподарські знаряддя.</p> <p>2. Розвиток ремесла, становлення міського ремесла.</p> <p>3. Ковальська справа, ливарництво.</p> <p>4. Обробка кольорових металів та ювелірництво.</p> <p>5. Скlorобство.</p> <p>6. Емальерна справа.</p> <p>7. Галузі військового ремесла.</p> <p>8. Зброярна справа.</p> <p>9. Деревообробка.</p> <p>10. Розвиток гончарного виробництва.</p>	4
13	<p>Тема 13. Розвиток ремесла на українських землях в середині XII – початку XIII ст.</p> <p>1. Основні способи обробки металу та продукція залізообробного ремесла.</p> <p>2. Деревообробка: інструментарій, види виробної деревини.</p> <p>3. Ткацтво і прядіння.</p> <p>4. Основні технологічні прийоми обробки шкіри.</p> <p>5. Обробка кістки, номенклатура кістяних виробів.</p> <p>6. Скlorобство.</p> <p>7. Хімічні промисли і види їх продукції.</p> <p>8. Художні ремесла.</p>	4

14	<p>Тема 14. Поселення та житла українських земель у XVI-XVII ст.</p> <p>1. Сільські поселення та житла.</p> <p>2. Міста.</p> <p>3. Церковна, громадська і оборонна архітектура.</p>	2
15	<p>Тема 15. Зміни в культурі сільськогосподарського і промислового виробництва українських земель XVIII – першої половини XIX ст.</p> <p>1. Дрібна промисловість.</p> <p>2. Промисли, їх види та центри.</p> <p>3. Поява нових ремесел.</p> <p>4. Мануфактури. Використання механізмів.</p>	2
16	<p>Тема 16. Одяг населення України другої половини XIX - початку XX ст.</p> <p>1. Світський костюм. Зміни в чоловічому і жіночому костюмі.</p> <p>2. Міський костюм. Костюм і прикраси епохи модерну.</p> <p>3. Регіональні комплекси традиційного одягу.</p> <p>4. Вплив європейської моди на народний костюм.</p> <p>5. Соціальна і регіональна специфіка побуту.</p>	2
17	<p>Тема 17. Матеріальна культура України у XX – початку XXI ст.</p> <p>1. Прогрес в техніці і технології різних галузей промисловості.</p> <p>2. Розвиток транспорту і засобів зв'язку.</p> <p>3. Техніка і технологія сільського господарства.</p>	2
	Разом	48

6. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

№ з/п	Тема	К-сть годин
1	Самостійне опрацювання лекційного матеріалу.	80

2	Самостійна робота над контрольними питаннями.	60
3	Складання словників основних термінів.	40
	Разом	180

7. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Поточний контроль (маx = 40 балів)		Модульний контроль (маx = 60 балів)		Загальна кількість балів
Модуль 1		Модуль 2		
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 1	МКР 1	МКР 2	
20 балів як середнє арифметичне	20 балів як середнє арифметичне	30	30	100

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів на практичних заняттях

Рівні навчальних досягнень	Оцінка в балах (за 12-бальною шкалою)	Критерії оцінювання
Початковий (понятійний)	1	Студент оволодів навчальним матеріалом на рівні елементарного засвоєння окремих термінів, без зв'язку між ними.
	2	Студент володіє навчальним матеріалом на рівні елементарного відтворення окремих фактів, фрагментів навчального матеріалу; висвітлює питання неправильно, безсистемно.
	3	Студент намагається аналізувати матеріал, але з грубими помилками; відсутнє розуміння основної суті питань, висновки і узагальнення; допускає суттєві

		помилки.
Середній (репродуктивний)	4	Студент відтворює основні положення навчального матеріалу на рівні запам'ятовування без достатнього розуміння; погано орієнтується в основних поняттях.
	5	Студент у цілому оволодів суттю питань з даної теми, виявляє знання лекційного матеріалу, навчальної літератури, але не може зробити чіткі логічні висновки.
	6	Студент намагається аналізувати факти й події, робити висновки. Але на заняттях поводить себе пасивно, відповідає лише за викликом викладача, дає неповні відповіді на запитання, припускається грубих помилок при висвітленні теоретичного матеріалу. У практичних завданнях припущені несуттєві помилки.
Достатній (алгоритмічно-дієвий)	7	У відповідях студента відтворюється значна частина навчального матеріалу. Студент виявляє знання і розуміння основних положень з навчальної дисципліни, певною мірою може аналізувати матеріал, порівнювати та робити висновки.
	8	Студент активно працює протягом усього курсу, питання висвітлює повно, висвітлення їх завершене висновками, виявлене вміння аналізувати факти й події, а також виконувати навчальні завдання.
	9	Студент вільно володіє вивченим матеріалом, у відповідях допущені несуттєві помилки, в усних відповідях – неточності, деякі незначні помилки, має місце недостатня аргументованість при викладенні матеріалу, нечітко виражене ставлення слухача до фактів.
Високий (творчий)	10	У відповідях студента навчальний матеріал відтворюється в повному обсязі, відповідь правильна,

професійни й)		обґрунтована, логічна, містить аналіз і систематизацію, зроблені аргументовані висновки.
	11	Студент активно працює протягом усього курсу і показує при цьому глибоке оволодіння лекційним матеріалом, здатний висловити власне ставлення до альтернативних міркувань з конкретної проблеми, проявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал.
	12	Студент у повному обсязі оволодів навчальним матеріалом, вільно та аргументовано викладає його, виявляє творчу самостійність, знання спеціальної літератури, вміння переконувати і твердо захищати свою точку зору при вирішенні проблемних питань

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів на модульних контрольних роботах

4 бали – студент не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає визначень; не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань; вирішив кілька тестових завдань.

6 балів – студент фрагментарно відтворює незначну частину навчального матеріалу, уривчаста неструктурована відповідь, майже не орієнтується в першоджерелах, елементарно викладає думку.

10 балів – студент не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, має початковий рівень знань; відсутні мислення та сформованість практичних навичок, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає матеріал, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, правильно вирішив меншість тестових завдань.

16 балів – студент знає і розуміє більше половини навчального матеріалу, здатний з помилками й неточностями дати визначення понять, має стійкі навички роботи з текстом підручника, може самостійно оволодіти більшою частиною

заданого матеріалу, відповіді непослідовні та нелогічні, правильно вирішив половину тестових завдань.

18 балів – студент в цілому володіє навчальним матеріалом, викладає його основний зміст під час письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки.

20 балів – студент основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, але при викладенні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаючи окремі несуттєві неточності та незначні помилки.

22 балів – студент достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час письмових відповідей, але з певними неточностями. Правильно вирішив більшість тестових завдань.

24 балів – студент вільно володіє навчальним матеріалом, уміє аналізувати і систематизувати інформацію; висловлює стандартну аргументацію при оцінці процесів, явищ; здатен до самостійного опрацювання навчального матеріалу.

26 балів – студент в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано викладає матеріал під час письмових відповідей, має глибокі і міцні знання, здатний використовувати їх у нестандартних ситуаціях.

28 балів – студент глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, уміє ставити і розв'язувати проблеми. Правильно вирішив усі тестові завдання.

30 балів – студент має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності, вирішує складні проблемні завдання, самостійно виконує науково-дослідну роботу; логічно і творчо викладає матеріал письмовій формі.

Шкала оцінювання (національна та ECTS)

Сума балів	Оцінка	Оцінка за національною шкалою
------------	--------	-------------------------------

за всі види навчальної діяльності	ECTS	для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	A	Відмінно	Зараховано
82 – 89	B	Добре	
75 – 81	C		
67 -74	D	Задовільно	
60 – 66	E		
1 – 59	Fx	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. 10 винаходів, які приголомшили світ. Наука і суспільство. 2007. № 7/8. С. 14.
2. Аалтонен Г. Історія архітектури. Найвідоміші споруди всіх часів / пер. з англ. Кошкін М. ; гол. ред. І. В. Масляк. Харків : Фактор, 2012. 256 с. : фот.
3. Абрамович С. Д., Тілло М. С., Чікарькова М. Ю. Культурологія : навч. посіб. К. : Кондор, 2005. 352 с.
4. Алексеев Ю. М., Вертегел А. Г., Казаков О. О. Всесвітня історія : навч. посіб. для студ. вузів / ред. Ю. М. Алексеев. К. : Каравела, 2007. 240 с
5. Антофійчук В. І. Культурологія : термінологічний словник. Чернівці : Книги – XXI, 2007. 160 с.
6. Балух В. О., Коцур В. П. Історія середніх віків : курс лекцій : у 2-х т. Т. 1. Ранне Середньовіччя. Чернівці : Наші книги, 2009. 496 с. : іл, карти.
7. Балух В. О., Коцур В. П. Історія середніх віків: у 2-х т. Т. 2 : Високе і пізнь Середньовіччя : навч. посіб. для студ. Вузів. Чернівці : Наші книги, 2010. 614 с.
8. Балух В. О., Коцур В. П. Культура античності : підручник. Чернівці : Наші книги, 2015. 628 с.
9. Балух В. О., Коцур В. П. Культура ранньомодерної Європи : підруч. для студ. вузів. Харків : Фоліо, 2017. 495 с. : іл.

10. Безклубенко С. Д. Всезагальна теорія та історія мистецтва. К. : [б. м.], 2003. 261 с.
11. Белошицький О. Автоматичні пристрої: від механізмів до роботів (з історії розвитку технічної думки). Історія в школі. 2013. № 6. С. 15–21.
12. Бурлака В., Куделя Л. Історія образу. Мистецтво 2000-х. К. : Обнова, 2011. 206 с.
13. Вайнштейн С. И. Мир кочевников центра Азии. М. : Наука, 1991. 296 с.
14. Вейс Г. Всеобщая история мировой культуры. Костюм. Украшения. Предметы быта. Вооружение. Храмы и жилища. Обычаи и нравы. М. : Эксмо, 2007. 960 с.
15. Вечерський В. В. Курс історії архітектури країн Східної Європи : метод. посіб. К. : Артєк, 2007. 270 с. : іл.
16. Возникновение и развитие земледелия. М.-Л., 1967. 231 с.
17. Всесвітня історія : навч. посіб. / Б. М. Гончар, В. М. Мордвінцев, А. Г. Слюсаренко, С. П. Стельмах. К. : Знання, 2011. 895 с.
18. Всесвітня історія : навч. посібник / Б. М. Козицький, Б. М. Гончар, В. М. Мордвінцев, А. Г. Слюсаренко. К. : Знання, 2007. 694 с.
19. Всесвітня історія : навч. посібник / Б. М. Козицький, Б. М. Гончар, В. М. Мордвінцев, А. Г. Слюсаренко. К. : Знання, 2007. 694 с.
20. Гнедич П. П. Мировая архитектура. – М. : Эксмо, 2013. 240 с. : ил.
21. Голованов С. О. Всесвітня історія : навч. посіб. для студ. вузів. К. : Каравела, 2007. 272 с.
22. Гриценко В. С. Людина і культура : навч. посібник для ст. класів серед. загальноосвіт. закладів. К. : Либідь, 2000. 368 с. : іл.
23. Губарев В. К. Всесвітня історія : довід. школ. і студ. /пер. на укр. Б. М. Губарева. Донецьк : БАО, 2007. 492 с.
24. Донцов Д. Культурологія / упоряд. Ю. Винничук. Харків : Бібколектор, 2016. 602 с.
25. Жуковская Н. Л. Судьба кочевой культуры: Рассказы о Монголии и монголах. М. : Наука, 1990. 110 с.
26. Иллюстрированная история оружия: от древности до наших дней : более 2500 иллюстраций / пер. с англ. П. А. Самсонов. 4-е изд. Минск : Попурри, 2004.

336 с. : ил.

27. Історія економіки та економічної думки: від ранніх цивілізацій до початку ХХ ст. : навч. посіб. / ред. В. В. Козюк, ред. Л. А. Родіонова. К. : Знання, 2011. 566 с.
28. Історія моди. Ілюстрована енциклопедія з давнини до сьогодення : /пер. з англ., авт. тексту Б. Кокс [та ін.] ; ідея А. Клепак. Харків : Фактор, 2014. 256 с.
29. Історія світової культури : навч. посіб. / Л. Т. Левчук, В. С. Гриценко, В. В. Єфименко та ін. К. : Центр учбової літ., 2010. 400 с.
30. Історія української та зарубіжної культури : навч. посібник / ред. С. М. Клапчук. К. : Знання-Прес, 2007. 358 с.
31. Культурологія: теорія та історія культури : навч. посіб. / ред. І. І. Тюрменко. К. : Центр учбової літ., 2010. 370 с.
32. Матвеева Л. Л. Культурологія : курс лекцій: навч. посібник для студ. Вузів. К. : Либідь, 2005. 512 с.
33. Материальная культура и мифология. Л. : Наука, 1981. 228 с.
34. Материальная культура. Вып. 3. М. : Наука, 1989. 224 с.
35. Назаренко В. Візерунок булатної криці : З історії науки і техніки. Наука і суспільство. 2007. № 3/4. С. 30–33.
36. Народы Юго-Восточной Азии. Этнографические очерки. М. : Наука, 1966.
37. Народы Южной Азии. Этнографические очерки. М. : Наука, 1963.
38. Народы Австралии и Океании: этнографические очерки. М. : Наука, 1956.
39. Народы Америки. Этнографические очерки. Т. 1-2. М. : Наука, 1959.
40. Народы Африки. Этнографические очерки. М. : Наука, 1954.
41. Народы Восточной Азии. Этнографические очерки. М. : Наука, 1965.
42. Народы зарубежной Европы. Этнографические очерки. Т. 1-2. М. : Наука, 1966.
43. Народы Кавказа. Этнографические очерки. Т. 1-2. М. : Наука, 1964.
44. Народы Передней Азии. Этнографические очерки. М. : Наука, 1957.
45. Народы Сибири. Этнографические очерки. М. : Наука, 1956.
46. Народы Средней Азии и Казахстана. Этнографические очерки. М. : Наука, 1963.
47. Народы Юго-Восточной Азии. Этнографические очерки. М. : Наука, 1965.

48. Народы Южной Азии. Этнографические очерки. М. : Наука, 1963.
49. Опыт тысячелетия: Средние века и эпоха Возрождения: Быт, нравы, идеал. М. : Юристъ, 1996. 576 с.: ил.
50. Орлова Т. В. Всесвітня історія. Історія цивілізацій : навч. посіб. К. : Знання, 2012. 446 с.
51. Основи культурології : навч. посіб. / ред. Л. О. Сандюк, ред. Н. В. Щубелка. К. : Центр учбової літ., 2012. 400 с.
52. Петров В. П. Подсечное земледелие. К. : Наук. думка, 1968. 228 с.
53. Плоский В. О., Гетун Г. В., Віроцький В. Д., Архітектура будівель та споруд : підруч. для студ. вузів. Кн. 3 : історія архітектури і будівництва. Кам'янець-Подільський : Рута, 2016. 814 с.
54. Подольська Є. А., Лихвар В. Д., Погорілий Д. Є. Кредитно-модульний курс культурології : навч. посіб. для студ. вузів. К. : Центр навч. літератури, 2006. 368 с.
55. Познякова М. И. История. Культура. Повседневность. Западная Европа : от античности до XX века: Учебн. пособие по культурологии. М. : Весь мир, 2001. 358 с.
56. Свешніков І. К. Історія населення Передкарпаття, Поділля і Волині в кінці III – на початку II тисячоліття до нашої ери. К. : Наук. думка, 1974. 205 с.
57. Сторі Джон. Теорія культури та масова культура : вступний курс / пер. з англ. С. Савченко. К. : Акта, 2005. 357 с.
58. Студенецкая Е. Н. Одежда народов Северного Кавказа. XVIII-XX в. – М. : Наука, 1989.
59. Тимофієнко В. І. Історія архітектури Стародавнього світу : підручник. К. : Наук. думка, 2006. 512 с. : іл.
60. Типы традиционного сельского жилища народов Юго-Восточной, Восточной и Центральной Азии. М. : Наука, 1979.
61. Федорук О. К. Перетин знаку : вибрані мистецтвознавчі статті : у 3-х кн. Кн. 1 : Історія та теорія мистецтва. Постаті. Народна творчість. К. : А+С, 2006. 260 с.
62. Ходж, А. Н. Історія мистецтва. Живопис від Джотто до наших днів. Харків : Фактор, 2012. 208 с. : іл.

- 63.Шейко В. М., Гаврюшенко О. А., Кравченко О. В. Історія світової культури : навч. посіб. / наук. ред. В. М. Шейко. К. : Кондор, 2006. 408 с.
- 64.Юрій М. Ф. Історія світової та вітчизняної культури : навч. посібник. К. : Дакор, 2007. 456 с.

9. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ ТА ЕКЗАМЕНУ

1. Поняття «культура» в різних аспектах людської діяльності.
2. Широке і вузьке трактування матеріальної культури.
3. Роль етнографії та археології у вивченні історії матеріальної культури.
4. Зв'язок матеріальної і духовної культури.
5. Зв'язок матеріальної культури з економічним базисом.
6. Поняття і терміни матеріальної культури.
7. Поняття «матеріальна культура».
8. Основні типи джерел з історії матеріальної культури.
9. Зміст історії матеріальної культури і її роль в музейній роботі.
10. Вплив фізико-географічних, етнокультурних, соціально-економічних і світоглядних чинників на динаміку матеріальної культури.
11. Традиційна і елітарна матеріальна культура.
12. Повсякденність як єдність духовного і матеріального буття людей.
13. Традиції, прикмети і вірування в селянській архітектурі.
14. Міфологія одягу.
15. Особливий статус їжі в культурі. Заборони і приписи.
16. Роль природних умов в житті давньої людини.
17. Адаптація людини до природного середовища і формування матеріальної культури.
18. Основні етапи взаємодії людини з природою.
19. Матеріально-технологічні революції у розвитку людства та розширення арсеналу людини у її взаєминах з природою.
20. Період біологічних стосунків людини з природою.
21. Початок спрямованого антропогенного впливу на природу.
22. Машинно-індустріальне виробництво як засіб руйнування природи.

23. Сучасний етап взаємодії людини з природою.
24. Людина і природа в період нижнього палеоліту, знаряддя праці.
25. Людина і природа в період верхнього палеоліту, знаряддя праці.
26. Господарство людей мезоліту, знаряддя праці.
27. Особливості господарської діяльності та знаряддя праці народів Австралії та Океанії.
28. Особливості поселень і жител народів Австралії та Океанії.
29. Особливості одягу народів Австралії та Океанії.
30. Транспортні засоби народів Австралії та Океанії.
31. Привласнювальні ГКТ Північної Америки.
32. Привласнювальні ГКТ Південної Америки.
33. Землеробські народи східних і південно-східних районів Північної Америки (ірокези та ін.).
34. Землеробські народи південного заходу Північної Америки (пуебло та ін.).
35. Землеробські народи Південної Америки (араукани та ін.).
36. Форми господарської діяльності та знаряддя праці народів Південно-Східної Азії.
37. Ремесла народів Південно-Східної Азії.
38. Поселення і житла народів Південно-Східної Азії.
39. Одяг народів Південно-Східної Азії.
40. Харчування народів Південно-Східної Азії.
41. Форми господарської діяльності та знаряддя праці народів Південної Азії.
42. Ремесла народів Південної Азії.
43. Поселення і житла народів Південної Азії.
44. Одяг народів Південної Азії.
45. Харчування народів Південної Азії.
46. Матеріальна культура народів Північної Африки.
47. Матеріальна культура народів Північно-Східної Африки.
48. Матеріальна культура народів Західної Тропічної Африки.
49. Матеріальна культура народів Центральної, Східної і Південної Африки.
50. Переорієнтація людини від споживання благ до їх відтворення, основні типи

неолітичної економіки.

51. Неолітична революція.
52. Технічні досягнення людини в період енеоліту.
53. Основні етапи розвитку матеріальної культури Волині в епоху каменю.
54. Нерівномірність розвитку матеріальної культури в лісостеповій і поліській частині Волині в епоху неоліту-енеоліту.
55. Землеробство Волині в період неоліту.
56. Землеробство Волині в період енеоліту.
57. Землеробство Волині в епоху бронзи та заліза.
58. Землеробство Волині у давньслов'янський період.
59. Землеробство Волині у період Київської Русі.
60. Традиційні землеробські знаряддя праці Волині.
61. Виникнення та еволюція рибальства на території України.
62. Зародження рибальства на Волині.
63. Рибальство Волині в епоху бронзи та заліза.
64. Рибальство Волині у давньслов'янський період та в період Київської Русі.
65. Традиційні рибальські пристосування Волині.
66. Значення бронзової металургії в історії людства.
67. Освоєння заліза та технологія його виготовлення.
68. Матеріальна культура античних міст Північного Причорномор'я.
69. Тип господарства і спосіб життя скіфів.
70. Господарство, знаряддя праці, зброя сарматів.
71. Матеріальна культура найдавніших цивілізацій Америки: інки.
72. Матеріальна культура найдавніших цивілізацій Америки: майя.
73. Матеріальна культура найдавніших цивілізацій Америки: ацтеки.
74. Матеріальна культура найдавніших цивілізацій Америки: чибча-муїски.
75. Матеріальна культура Давнього Єгипту.
76. Матеріальна культура Стародавнього Китаю.
77. Матеріальна культура Античної Греції.
78. Матеріальна культура Античного Риму.
79. Матеріальна культура Візантії.

80. Матеріальна культура Середньовічної Європи.
81. Матеріальна культура Європи в епоху Відродження. Використання механізмів.
82. Матеріальна культура Європи XVI-XVII ст., нові транспортні засоби.
83. Матеріальна культура Європи епохи Просвітництва та XIX ст.
84. Матеріальна культура Європи першої половини XX ст..
85. Матеріальна культура Європи другої половини XX – початку XXI ст.
86. Матеріальна культура слов'ян в кінці I тис. до н. е. – IX столітті н. е.
87. Матеріальна культура Київської Русі IX – першої третини XII ст.
88. Матеріальна культура українських земель у період роздробленості (середина XII – початок XIII ст.).
89. Матеріальна культура українських земель у XVI-XVII ст.
90. Матеріальна культура українських земель XVIII – першої половини XIX ст.
91. Матеріальна культура України другої половини XIX - початку XX ст.
92. Матеріальна культура України у XX – початку XXI ст.